

JURYRAPPORT 2016

De jury

Jan Gras, voorzitter, (directeur Agora Theater & Congrescentrum), Harry Kies (voormalig theaterproducent), Eveline Mol (programmeur, artistiek leider Cameretten), Joris Henquet (journalist), Katja Brenninkmeijer (programmeur De Meerse) en Ruud Kuper (directeur Rijswijkse Schouwburg).

De jury wordt ondersteund door een signaleringscommissie, bestaande uit: Heleen Boom, Adriaan Bruin, Frank Heijman, Marijt Helmink, Joris Kemps, Jeanne Kers, Kim Muller, Floor Nicolas en Pietie van Veen.

De uitreiking

Zondag 25 september 2016 in Diligentia, Den Haag

De Cabaretprijzen

De Poelifinario: de VSCD Cabaretprijs voor die theatermaker(s) met het meest indrukwekkende cabaretprogramma van het seizoen.

De Neerlands Hoop: de VSCD Cabaretprijs voor veelbelovende theatermaker(s) met het grootste toekomstperspectief.

POELIFINARIO

Prijs voor theatermaker(s) met het meest indrukwekkende cabaretprogramma van het seizoen

Genomineerd zijn:

Lenette van Dongen

Tegenwind

Haar tiende solovoorstelling opent Lenette van Dongen op de moeilijkste wijze denkbaar: in een kale setting komt ze op in joggingpak en begint ze losjes vragen te stellen aan haar publiek. Hoe gaat het ermee? Wie is er getrouwd, gescheiden, of heeft er iets anders bijzonder meegemaakt? Improvisatie is één van Van Dongens sterkste punten, ze weet heel makkelijk sfeer te maken en zo de toeschouwer al snel haar voorstelling binnen te trekken.

In *Tegenwind* beschrijft Lenette van Dongen een verrassende transformatie: ze is verhuisd van de stad naar het dorp en heeft daar haar bestemming gevonden. Eindelijk bevrijd uit Amsterdam Waar Alles Moet, van een huis met verplicht huwelijk en nu terechtgekomen in het kleine Dorp Egmond-Binnen dat doet denken aan het tuinpad van vader. Met een groot verteltalent en veel zelfspot verhaalt zij over haar nieuwe levensgeluk, waarin het soppen van de plinten, een duet aangaan met je stofzuiger en wensloos gelukkig op het bankje voor het huis zitten tot de grootste genietmomenten behoren.

Het is een slimme omkering waarmee Van Dongen zichtbaar een snaar raakt bij haar publiek: ze zet nu juist eens niet af tegen de burgerlijkheid, maar ze omarmt het. Door het dorpse leven te bejubelen neemt Van Dongen afstand van het rolmodel waarmee ze door 'lelijke feministen met rode bril' ooit is opgezadeld, en wat haar persoonlijk geluk blijktens deze conferences danig in de weg heeft gezeten.

Door die onderliggende laag van een persoonlijke bevrijding wordt *Tegenwind* veel meer dan het enkel vertellen van anekdotes uit de huis-, tuin- en keukensfeer. Van Dongen kijkt achterom en legt op intieme, haast psychoanalytische wijze uit hoe zij de tegenwind in haar leven heeft overwonnen. Het gaat over valkuilen, teleurstellingen en missers, hoe je eerst

ergens intrapt en hoe moeilijk, zo niet onmogelijk het is om je daarna op te richten, te verheffen en een andere richting in te slaan. Die zeer persoonlijke zoektocht geeft haar prachtige conference naast luchtigheid ook diepgang.

Het programma *Tegenwind* is Lenette van Dongen in haar kwetsbaarste vorm: haar persoonlijkheid is het programma, er zit helemaal geen valse lucht meer tussen. Voor een cabaretière die in haar carrière al door zoveel fases is gegaan is dit een indrukwekkende ontwikkeling.

Kommil Foo

Schoft

Raf en Mich Walschaerts beschouwen de mens, en doen dat op confronterende, poëtische en komische wijze in hun veelzijdige voorstelling *Schoft*. In de openingsscène wordt de mens letterlijk op de snijtafel gelegd, wanneer een naakte Raf wordt beschouwd door het keurende oog van broer Mich: 'Het is niet bepaald een nieuw exemplaar wat hier ligt. Hij heeft geleefd, maar juist die littekens maken hem zo interessant.'

Later in de voorstelling zal Raf nog vaker model staan voor 'de mens', als een wezen dat heldendaden kan verrichten maar net zo makkelijk een terroristische aanslag pleegt of naar bed gaat met de vrouw van zijn beste maat.

De mens als schoft, een typering die ook naar voren komt in het zeer komische nummer waarin verteller Raf het publiek steeds aan het einde van het couplet 'Integendeel' laat zeggen: 'De mens is toch goed en integer / met een inborst van fluweel? / Integendeel.'

Maar langzaam blijkt dat het leven zelf de échte schoft is waar de broers Walschaerts op doelen: steeds als het goed gaat in je leven klopt er een mannetje op je deur die je met zijn hamer een dreun verkoopt. Je probeert de tafel zo mooi mogelijk te dekken, maar steeds glijdt er een bordje naar beneden of valt de kandelaar om. Het uit elkaar gaan van Mich en zijn vrouw mondt uit in een muzikaal hoogtepunt uit de voorstelling, het door hem gezongen lied 'Trek je schoenen aan'. In een indrukwekkende sleutelscène aan het einde is het Mich zijn beurt om zich bloot te geven: poedelnaakt, staand op een balkonnetje helemaal bovenin het decor, beeldt hij het leven van a tot z uit, beginnend met een schreeuwende baby en eindigend met een schreeuwende bejaarde.

Zo schakelt Kommil Foo in *Schoft* vloeiend en vakkundig tussen lied en sketch, tussen non-verbale slapstick en geestige crosstalks tussen twee broers die elkaar perfect aanvoelen én aanvullen. Kommil Foo laat een uniek geluid horen binnen het Nederlandse cabaret, een geluid dat in *Schoft* alweer een stuk scherper klinkt en dat amuseert, ontroert en troost.

Lebbis

De paardenpoetser

Nadat hij een levensbedreigende auto-immuunziekte overwon, moest de 57-jarige Hans Sibbel, beroemd en berucht om zijn felle tirades tegen al het onrecht in de wereld, noodgedwongen tot rust komen op het podium. Het toneelbeeld van zijn voorstelling *De Paardenpoetser* is daar dan ook op ingericht: we zien een open haardsetting, met naast een luxe fauteuil een glas rode wijn op een tafeltje. Al snel blijkt dat de omslag in Sibbels leven heeft geleid tot verdieping in zijn waarnemingen. *De Paardenpoetser* is een gevarieerde voorstelling waarin Lebbis relaxed en vol wijsheid filosofeert over grote en kleine zaken in de maatschappij en in zijn persoonlijk leven.

Hoewel de ziekte onvermijdelijk boven de voorstelling hangt, gaat het daar maar deels letterlijk over. Als het al ter sprake komt, doet Lebbis dat via een omweg, zoals het heerlijke plan dat hij uiteenzet om zorgverzekeraars tegen elkaar op te zetten. Lebbis is immers een dure klant, wat zou zijn zorgverzekeraar er wel niet voor over hebben als hij zou overstappen naar de concurrent?

Het centrale thema van *De Paardenpoetser* is om bij het ouder worden niet vastgeroest te raken in je denkbeelden. Lebbis vertelt over een Groningse boer die twee miljoen won in de loterij, maar nog steeds te zuinig was om naar zijn broer in Canada te vliegen. Lebbis daarentegen probeert zijn geest lenig te houden, open te blijven staan voor nieuwe manieren om tegen de wereld aan te kijken. Dat wordt direct in de praktijk gebracht: met heldere feiten en argumenten laat Lebbis ons anders tegen zaken uit de actualiteit aankijken, zoals een *trophy hunter* uit Afrika of de vluchtelingstroom.

Zo worden er veel meer vruchtbare nieuwe wegen ingeslagen in *De Paardenpoetser*, een prikkelend en boeiend programma waarin Lebbis bewijst dat hij lenig weet te blijven in zowel zijn kijk op de wereld als in de stijl waarop hij cabaret maakt. Lebbis stipt in dit programma een nieuwe horizon aan in zijn

kunstenaarschap: in zijn nieuwe levensfase heeft hij veel aan gezag over zijn materiaal en aan zeggingskracht gewonnen.

NUHR

Draai het eens om

Hoe diep kun je gaan in een cabaretvoorstelling en hoe eerlijk en hard kun je daarin zijn tegen de collega's en vrienden waarmee je al dertig jaar op het podium staat? Die vraag dringt zich op tijdens het zien van *Draai het eens om*, waarin Joep van Deudekom, Viggo Waas, Peter Heerschop en Eddie B. Wahr het elkaar beslist niet makkelijk maken. In een ruimte die doet denken aan een psychiatrische instelling zien we vier mannen die pas weg mogen als ze 'eruit zijn'. Eén voor één worden ze in een bundel fel wit licht gezet en door elkaar op haarscherpe wijze geanalyseerd: Joep de Huilebalk, Peter de Piekeraar, Viggo de Tussenpersoon en Eddie de Allochtoon. Met extra veel aandacht voor ingrijpende jeugdgebeurtenissen, want 'Het komt allemaal door vroeger', zoals het viertal zingt in het gelijknamige lied.

Ensemblecabaret is op zijn best als er van alles speelt tussen de leden. Wanneer er onderlinge conflicten en machtsverhoudingen worden uitgespeeld ontstaat er spanning op het podium. In *Draai het eens om* gebeurt dat in extreme mate. Het leidt tot een vlijmscherp psychologisch portret van vier cabaretiers die elkaars beste vrienden zijn, warmte en vriendschap voor elkaar koesteren, maar ook hard kunnen botsen. Omdat er in deze voorstelling ook wordt gezinspeeld op een naderend einde van de groep Niet Uit Het Raam, oftewel NUHR, lijkt het alsof de spelers niets te verliezen hebben en de definitieve balans van hun samenwerking kan worden opgemaakt.

Die confrontaties zijn soms snijdend, maar gaan altijd gepaard met superieure humor, waardoor ongemakkelijkheid en amusement elkaar perfect in balans houden. In dit door regisseur Genio de Groot met meesterlijk strakke hand geregisseerde programma zijn er bovendien ook genoeg hilarische sketches die even weggaan van het persoonlijke, en die de tijdgeest weten te raken: over selfiesticks in Auschwitz, de neiging om alles te recenseren volgens het sterrenstelsel en over de onzin van zogenaamd 'gezonde' voeding. Ook muzikaal gezien is het bij NUHR van hoog niveau, waarbij de aanwezigheid van Eddie B. Wahr als vierde groepslid cruciaal lijkt te zijn.

Hoewel het elkaar eindeloos veren in de reet steken in de voorstelling overtuigend belachelijk wordt gemaakt, gaat de jury daar toch nog even mee door: de galgenhumor in de confrontaties, de muzikaliteit en de actuele sketches in *Draai het eens om* vormen tezamen een complete, perfect uitgebalanceerde avond theater, die laat zien tot welk verfijnd vakmanschap een jarenlange samenwerking kan leiden.

De VSCD-Cabaretjury kent de Poelifinario toe aan NUHR voor hun voorstelling *Draai het eens om*

NEERLANDS HOOP

Prijs voor veelbelovende cabaretier(s) met het grootste toekomstperspectief

Eva Crutzen

Spiritus

In haar debuutvoorstelling *Bankzitten* liet cabaretière Eva Crutzen al zien dat zij van vele markten thuis is, maar in haar tweede voorstelling *Spiritus* heeft ze haar talent op indrukwekkende wijze verder ontwikkeld. In *Spiritus* knalt zij met hoge energie uit de startblokken, en weet zij op even opwindende wijze de eindstreep te behalen. Het programma is sterk geacteerd en gezongen en het kent een coherente thematische lijn over het belang bij een gemeenschap te horen en de zingeving die daaruit voortkomt. Via een reeks smakelijke sketches roept Crutzen haar Zuid-Limburgse jeugd in herinnering, met zelfgemaakte boterbonbons met hagelslag van haar oma uit Simpelveld, excentrieke tantes en bijeenkomsten in de plaatselijke kerk.

Hoewel er op het geloof genoeg is aan te merken, had je in de Limburgse kerk tenminste wél een gemeenschapsgevoel. Dat is iets wat Crutzen in haar vrije Amsterdamse leven nog weleens mist. Gelukkig is daar het dancefestival, waar de dj de massa naar een gemeenschappelijke extase leidt en je je een onderdeel van een groter geheel voelt. 'We zijn in dezelfde kerk en nemen dezelfde hostie', aldus Crutzen. Voordat zij haar uiteindelijke punt maakt neemt Crutzen talloze afslagen: in verhalen, sketches en liedjes worden angsten en onzekerheden behandeld van diverse types vrouwen en van Crutzen zelf, zoals haar plan om - vanwege haar bescheiden lichaamslengte - een Little People-app te ontwikkelen.

In *Spiritus* heeft Crutzen creatieve manieren gevonden om als solocabaretière toch sketches te kunnen spelen. Door simpelweg twee mutsen om haar handen te doen en zo een dialoog tussen twee Limburgse vrouwen uit te voeren. Haar toetsenist en geluidseffectenman Jerry Bloem is van cruciaal belang: wanneer Crutzen een tennissende vrouw speelt, zorgt Bloem voor geluiden van kaatsende tennisballen, wat de scène dynamisch maakt. De eindschetch over de digitale huisarts die een onzekere vrouw tot wanhoop drijft, is minutieus getimed en uitgevoerd. Het illustreert hoe goed Crutzen en Bloem op elkaar zijn ingespeeld.

En dan zijn er nog die geheimzinnige polsbandjes die we van tevoren kregen uitgereikt. Die bandjes blijken in de finale een bijzondere functie te hebben, wat resulteert in het spetterende dancenummer 'Thuis', waarin Crutzen het saamhorigheidsgevoel waar ze de hele avond over sprak volledig invoelbaar weet te maken voor haar publiek.

Tim Fransen

Het failliet van de moderne tijd

De ambitie van Tim Fransen in zijn debuutvoorstelling is niet gering: aan de hand van de grote denkers uit zijn boekenkast onderneemt de 27-jarige Fransen een persoonlijke zoektocht naar de zin van het leven. 'Is het leven de moeite waard om geleefd te worden?', stelt Fransen, vrij naar filosoof Albert Camus, aan het begin van de avond, waarop hij op is komen lopen met een grote stapel boeken in zijn handen. 'Zo nee, dan moeten we aan het einde van deze avond misschien wel collectief zelfmoord plegen,' voegt hij daar ironisch aan toe. Het is een opmerking die de daaropvolgende mix van humor en ernst perfect samenvat.

Wat makkelijk had kunnen verzanden in een saai of pretentieus college, wordt bij Fransen echter een sprankelende cabaretvoorstelling. Ondanks de zware kost die hij bespreekt creëert hij een sfeer waarin er heel veel valt te lachen. Fransen is een origineel grappenschrijver, die grossiert in oneliners over bamischijven, reality-tv en piemels. Ook maakt hij een mooie mix hoge en lage cultuur, bijvoorbeeld als hij achter de piano gaat zitten en een prelude van Chopin laat overgaan in 'Hero' van Mariah Carey.

Ondertussen steken we ook voldoende op over de verschillende filosofische stromingen en belangrijke denkers als Rousseau, Camus, Freud, Fukuyama en vooral Friedrich Nietzsche, de man die God doodverklaarde en daarmee het fundament onder de westerse samenleving aan gruzelementen sloeg.

Het is deze persoonlijke held die Fransen naar het Zwitserse Silvaplanameer leidt, waar Nietzsche zijn grote inzicht kreeg, en uiteindelijk naar het Duitse plaatsje Röcken, waar de grote filosoof is begraven. Deze filosofische reis wordt naar een hoger plan getild door een prachtige vormgeving op het achterdoek, waarbij illustraties opdoemen terwijl Fransen vertelt.

In deze setting komt Fransen tot de conclusie dat het leven draait om echt contact maken. Het is een inzicht dat wordt geïllustreerd met een omhelzing met zijn Duitse taxichauffeur. Een knuffel is een van de weinige dingen die je tegelijkertijd geeft én krijgt. Het is slechts een van de vele filosofische observaties die Fransen met ons deelt in zijn uitzonderlijk goed doordachte debuut.

Het filosofisch cabaret van Fransen zet je aan het denken, maar is tegelijk ook toegankelijk voor een breed publiek. Daarmee is het een enorme aanwinst voor het Nederlands cabaret.

Yentl en de Boer

De snoepwinkel is gesloten

Het eerste officiële cabaretprogramma van Yentl Schieman en Christine de Boer is een ideale kennismaking met deze muzikale cabaretières. Uiteraard ontbreekt 'Ik heb een man gekend' niet, de hit waarmee zij in 2015 de Annie M.G. Schmidtprijs voor beste theaterlied wonnen en die hun naamsbekendheid in één klap aanzienlijk vergrootte. Maar daarnaast dompelen Yentl en de Boer hun publiek onder in sprookjesachtige sferen. Op het podium staat een huisje van snoep, dat bewoond wordt door een mysterieus mannetje dat iedere voorbijganger naar binnen probeert te lokken. Maar doet hij dat om de argeloze passanten binnen in de pan te gooien of doet hij dat uit behoefte aan vriendschap?

Zo keren de verschillen tussen egoïsme en altruïsme en tussen eenzaamheid en samen zijn terug in veel meer scènes en liedjes. Een eenzame boer met apart Noord-Nederlands accent zingt: 'Ik heb njooit een contactmomjent, omdat ik onzeker bjennnn', maar weigert daar zelf moeite voor te doen door bijvoorbeeld gewoon eens de deur uit te komen. Twee vrouwen gaan voor het goede doel de straat op, maar of zij het nu voor het goede doel of voor zichzelf doen valt te betwijfelen. Ook in dialogen tussen Yentl en de Boer, over interesse tonen in de antwoorden van een vrouw uit het publiek of de discussie over het al dan niet splitten van de restaurantrekening, keert dit thema terug: wat doe je in het leven voor jezelf en wat doe je voor anderen?

De snoepwinkel is gesloten kent een prettig hoog tempo, is gevarieerd en fraai vormgegeven. Aan de sferen en onderwerpen van de sketches kun je

duidelijk de popcultuur terugzien uit de jaren waarin Yentl en de Boer zijn opgegroeid. Sprookjes, fantasyverhalen, maar ook regelrechte horror, met als hoogtepunt de scène aan het einde waarin Christine de Boer als door de duivel bezeten meisje het publiek de stuipen op het lijf jaagt.

De liedjes worden gekenmerkt door originele, humoristische teksten en een zeer fraaie tweestemmigheid. 'Superheld', 'Mijn snoep is op' en 'Heel lang geleden' zijn stuk voor stuk liedjes die je graag nog eens opnieuw wilt beluisteren.

Om een lang verhaal kort te maken: in *De snoepwinkel is gesloten* accentueren Yentl en de Boer iets dat we eigenlijk al een tijdje wisten, namelijk dat zij een duo zijn met een groot toekomstperspectief.

De VSCD-Cabaretjury kent de Neerlands Hoop toe aan
Tim Fransen voor zijn voorstelling *Het failliet van de moderne
tijd*